

درس در یک نگاه (نقشه گنج درس ۱۲)

موضوع: عصر طلایی فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی

این جزوه بهترین روش برای حفظ کردن اسامی، سلسله‌ها و آثار است. چون مغز ما اطلاعات "خط‌کشی شده" را خیلی راحت‌تر از متن‌های درهم‌وبرهم به خاطر می‌سپارد.

هدف: حفظ کردن سریع اسامی، سلسله‌ها و آثار

جدول ۱: دسته‌بندی سلسله‌های ایرانی (رابطه با خلیفه)

این مهم‌ترین بخش درس است که باید تفاوت رفتارها را بدانید.

نام سلسله	مؤسس	پایتخت / مرکز قدرت	رابطه با خلیفه عباسی	نحوه به قدرت رسیدن
طاهریان	طاهر ذوالیمینین	خراسان	دوستانه (فرمانبردار)	با فرمان مأمون عباسی حاکم خراسان شد.
سامانیان	امیر اسماعیل سامانی	بخارا	دوستانه (مورد تأیید)	با حکم خلیفه آمدند اما در اداره کشور مستقل بودند
صفاریان	یعقوب لیث	سیستان	خصمانه (دشمن)	بدون اجازه خلیفه؛ با کمک عیاران و مردم قدرت گرفتند.

نام سلسله	مؤسس	پایتخت / مرکز قدرت	رابطه با خلیفه عباسی	نحوه به قدرت رسیدن
علویان	حسن بن زید	طبرستان	خصمانه	چون شیعه بودند، خلافت عباسی را قبول نداشتند.
آل بویه	سه برادر (علی، حسن، احمد)	بخش‌های وسیع ایران	مسلط بر خلیفه	بغداد را گرفتند و خلیفه را مطیع خود کردند.

جدول ۲: مشاهیر و دانشمندان (عصر طلایی)

چه کسانی در این دوره درخشیدند و چه کردند؟

نام شخصیت	تخصص / مهارت	اثر معروف / کار مهم	در دوره کدام سلسله؟
ابوعلی سینا	پزشکی، فلسفه	کتاب قانون (پزشکی)، شفا (فلسفه)	آل بویه / سامانیان
ابوریحان بیرونی	نجوم، ریاضی، جغرافیا	آثار الباقیه	-
رودکی	شعر و ادب	پدر شعر فارسی	سامانیان
فردوسی	حماسه سرایی	سرودن شاهنامه (زنده کردن زبان پارسی)	اواخر سامانیان
عضدالدوله	سیاست و عمران	ساختن بند امیر در فارس	آل بویه

نام شخصیت	تخصص / مهارت	اثر معروف / کار مهم	در دوره کدام سلسله؟
محمد بن زکریای رازی	شیمی، پزشکی	کشف الکل / کتاب‌های پزشکی	-

جدول ۳: معماری و میراث فرهنگی

آثار باقی‌مانده از قرن ۳ تا ۵ هجری

نام بنا / اثر	محل قرارگیری	ویژگی خاص
مسجد جامع فهرج	یزد	از نخستین مساجد با اصول معماری ساسانی
آرامگاه امیر اسماعیل	بخارا	شاهکار آجرکاری دوره سامانی
آرامگاه قابوس وشمگیر	گنبد کاووس	بلندترین برج آجری جهان
حرم امامان (ع)	نجف، کربلا، کاظمین	بازسازی حرم‌ها به دستور آل بویه

جدول ۴: واژه‌نامه (تعاریف مهم)

کلمات کلیدی که ممکن است در امتحان تعریفشان را بخواهند.

واژه	معنی و توضیح
عیاران	جوانمردانی که به فقیران کمک می‌کردند و هوادار یعقوب لیث بودند.

mydars

اپلیکیشن آموزشی مای درس

معنی و توضیح	واژه
لقب مؤسس طاهریان؛ یعنی «کسی که با دو دست شمشیر می‌زند»	طاهر ذوالیمینین
لقب اولین خلیفه عباسی؛ به معنای بسیار خونریز یا بسیار بخشنده	سقّاح
علم به دست آوردن احکام دین از روی قرآن و حدیث	فقه